

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษา "ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในอาชีพนักเขียนสารคดีอิสระทางสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์" ผู้วิจัยได้อิงแนวคิดในการประกอบอาชีพที่ว่า การเลือกประกอบอาชีพเป็นกระบวนการ (process) ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เด็กจนตลอดชีวิต (ธีรวิมล ประทุมทรัพย์, 2521, อ้างถึงใน พล แสงสว่าง, 2529: 15-17) ซึ่งเป็นการประสานกันระหว่างความสนใจ ความสามารถ ค่านิยม และโอกาส นอกจากนั้นการเลือกอาชีพยังเป็นการกระทำเพื่อสนองความต้องการของบุคคล นอกจากคุณสมบัติเฉพาะบุคคลและโอกาสในการเลือกประกอบอาชีพแล้ว สภาพแวดล้อมและการถ่ายทอดทางสังคมตั้งแต่วัยเด็ก ยังมีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพและความสามารถของบุคคล อย่างไรก็ตาม ความต้องการในการประกอบอาชีพของบุคคลเปลี่ยนแปลงได้เสมอ หากเห็นว่าทางเลือกใหม่สามารถตอบสนองความต้องการได้ดีกว่าเดิม

จากแนวคิดดังกล่าว ในการศึกษา "ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในอาชีพนักเขียนสารคดีอิสระทางสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์" ผู้วิจัยจึงได้แบ่งการศึกษาการพัฒนาอาชีพของนักเขียนสารคดีอิสระ ออกเป็น 2 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 การพัฒนาก่อนการเข้าสู่อาชีพนักเขียนสารคดีอิสระ

ช่วงที่ 2 การพัฒนาการประกอบอาชีพนักเขียนสารคดีอิสระ

โดยในแต่ละช่วง ผู้วิจัยได้นำแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดทางสังคม และแนวคิดผู้ทำการสื่อสารมวลชนมาเป็นแนวทางในการศึกษา เพื่อให้เข้าใจถึงกระบวนการพัฒนาอาชีพ และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอาชีพตั้งแต่วัยเด็ก จนสามารถประกอบอาชีพนักเขียนสารคดีอิสระได้อย่างต่อเนื่อง โดยในการศึกษานี้มิได้ยึดแนวคิดและทฤษฎีเป็นกรอบในการศึกษาแต่นำมาเป็นแนวทางในการศึกษาหา "ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในอาชีพนักเขียนสารคดีอิสระ" ให้รอบด้านที่สุดเท่าที่ผู้วิจัยสามารถทำได้ และเมื่อรวบรวมข้อมูลทั้งหมดแล้ว จึงได้นำข้อมูลมาศึกษาวิเคราะห์ตามแนวคิดที่น่าเสนอ โดยอาจมีปัจจัยอื่นที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม แล้วจึงหาข้อสรุปในที่สุด

ดังนั้นในการศึกษา "ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในอาชีพนักเขียนสารคดีอิสระทางสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์" ทั้งในฐานะที่นักเขียนสารคดีอิสระเป็นนักสื่อสารมวลชนที่ทำงานร่วมกับองค์กรสื่อ และในฐานะนักเขียนสารคดีอิสระที่สามารถกำหนดการทำงานได้ในระดับหนึ่ง ผู้วิจัยจึงได้อิงแนวคิดและทฤษฎีเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาดังนี้ คือ

- แนวคิดและทฤษฎีการเลือกอาชีพ
- แนวคิดและทฤษฎีกระบวนการถ่ายทอดทางสังคม
- แนวคิดเรื่องผู้ทำการสื่อสารมวลชน
- แนวคิดด้านวิชาชีพนิยม (professionalism)
- แนวคิดเกี่ยวกับงานสารคดี

1. ทฤษฎีการเลือกอาชีพของฮอปพ็อค (Hoppock's Composite Theory)

Hoppock (1976, อ้างถึงใน พล แสงสว่าง, 2529: 15-17) ได้พัฒนาแนวคิดในการเลือกประกอบอาชีพ โดยการนำเอาแนวคิดและทฤษฎีหลายทฤษฎีในขณะนั้นมาประกอบกัน จึงเรียกทฤษฎีของ Hoppock ว่า "Composite Theory" ในการศึกษาดังกล่าว Hoppock ได้ศึกษาการพัฒนาการเลือกอาชีพของเด็ก ซึ่งพบว่า การเลือกอาชีพเป็นกระบวนการ (Process) ที่เริ่มขึ้นตั้งแต่แรกเกิดไปจนตลอดชีวิต โดยการตัดสินใจเลือกอาชีพแบ่งเป็น 3 ระยะด้วยกัน คือ

1. ระยะ Fantasy Choices คือ ระยะก่อน 11 ปี เป็นระยะที่เด็กรับรู้เกี่ยวกับการเลือกอาชีพ โดยเด็กจะคิดว่าอยากเป็นอะไรก็ได้ที่อยากจะเป็น
2. ระยะ Tentative Choice คือระหว่างอายุ 11-17 ปี เป็นระยะลองเลือกอาชีพดูก่อน โดยเริ่มนำเอาความสนใจ ความสามารถ และค่านิยมเข้ามาร่วมพิจารณาประกอบด้วย แต่ยังเป็นระยะที่ยังไม่แน่ใจในความสนใจ ความสามารถ และค่านิยมของตนเท่าไรนัก
3. ระยะ Realistic Choice คือระยะตั้งแต่อายุ 17 ปีไปจนถึงเริ่มเป็นผู้ใหญ่ เป็นระยะการเลือกอาชีพที่แน่นอนที่ไม่ขัดกับความสนใจ ความสามารถ และค่านิยม ตลอดจนได้นำโอกาสและความเป็นไปได้มาพิจารณาด้วย

โดยเฉพาะในระยะ Realistic Choices ซึ่งเป็นระยะในการเลือกอาชีพจริงตามความสนใจ ความสามารถ ค่านิยม และโอกาส ตามความเป็นจริงนี้ Hoppock ได้ลำดับขั้นการเลือกอาชีพเป็น 3 ขั้นด้วยกันคือ

1. ขั้น Exploration ขั้นนี้เด็กจะเริ่มมองหาอาชีพที่ถูกต้องที่สุดเพียงอาชีพเดียวเท่านั้น
2. ขั้น Crystallization เป็นขั้นนำอาชีพที่คิดว่าถูกต้องมาพิจารณาอย่างละเอียดถี่ถ้วนอีกครั้งก่อนตัดสินใจเลือกอาชีพ
3. ขั้น Specification เป็นขั้นสุดท้ายที่ตัดสินใจเลือกอาชีพให้กับตนเอง

Hoppock ได้สรุปหลักการเลือกอาชีพของบุคคลว่า คนเราเลือกอาชีพเพื่อสนองความต้องการของบุคคลเท่านั้น ฉะนั้นบุคคลแต่ละคนจึงเลือกอาชีพต่างๆ กัน แต่เนื่องจากโดยปกติบุคคลแต่ละคนมีความต้องการหลายอย่างในขณะเดียวกัน การเลือกอาชีพของแต่ละคนจึงมักสับสน เพราะแยกไม่ออกว่ามีความต้องการอะไรมากกว่า ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่บุคคลต้องรู้จักตัวเอง (Self-understanding) ซึ่งจะทำให้บุคคลพบความต้องการที่แท้จริงที่เหนือความต้องการอื่นๆ ตรงจุดนี้เองที่ Hoppock กล่าวว่าเป็นการเริ่มต้นของการเลือกอาชีพ อีกประเด็นหนึ่งที่ Hoppock ได้พูดถึงคือ "โอกาส" ในการเลือกอาชีพ ซึ่งเขาหมายถึงความรู้ของบุคคลที่เกี่ยวกับอาชีพ และความสามารถในการเข้าใจอาชีพ หากมีความรู้ความเข้าใจน้อยย่อมต้องลองผิดลองถูกในการเลือกงานอาชีพไปจนกว่าจะพบความพอใจตรงกับอุดมการณ์และปรัชญาในชีวิต แล้วถึงตัดสินใจเลือกอาชีพที่แน่นอนลงไป

Hoppock ได้กล่าวถึงความพึงพอใจในอาชีพว่า ความพึงพอใจในการทำงานขึ้นอยู่กับความสามารถ ความสนใจ บุคลิกภาพ ค่านิยมของบุคคลและโอกาสในการแสดงออกในการทำงาน นอกจากนี้ ยังขึ้นกับประสบการณ์ที่บุคคลได้รับจากการทำงานว่าสอดคล้องกับภาพพจน์ของตนเองที่ตั้งไว้มากน้อยเพียงใด (อ้างถึงใน ปาริชาติ พรหมสุวรรณ, 2538:30) ซึ่งบุคคลจะพอใจในงานอาชีพ เมื่อพบว่างานนั้นสามารถตอบสนองความต้องการในปัจจุบัน และคาดหวังว่างานนั้นจะทำให้บรรลุความต้องการในอนาคตได้ อย่างไรก็ตามสิ่งที่บุคคลคาดหวังว่าจะได้รับจากงานอาชีพที่ตนกำลังทำอยู่ มิได้มีความหมายเฉพาะรายได้หรือค่าตอบแทนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงความรู้สึกส่วนตัวในการทำงาน คุณค่าของงานในสายตาคนอื่น ปัจจัยที่ทำให้เกิดความภาคภูมิใจอื่น หากบุคคลพอใจในงานอาชีพก็จะไม่เปลี่ยนงาน แต่เมื่อใดที่ความพอใจในงานน้อยลง คนจะเริ่มคิดถึงการเปลี่ยนงานที่ทำอยู่ไปสู่อาชีพอื่นที่เชื่อว่าจะสามารถสนองความต้องการของตนได้ดีกว่า

ในการศึกษา "ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในอาชีพนักเขียนอิสระทางสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์" ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเกี่ยวกับการเลือกอาชีพมาเป็นแนวทางในการศึกษาภาพรวมของกระบวนการพัฒนาทางอาชีพของนักเขียนสารคดีอิสระ เพื่อทำความเข้าใจกระบวนการพัฒนาอาชีพของนักเขียนสารคดีอิสระแต่ละท่านตั้งแต่วัยเด็กจนถึงปัจจุบัน แล้ววิเคราะห์ว่ามีปัจจัยใดที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาอาชีพของนักเขียนสารคดีอิสระโดยภาพรวม ทั้งก่อนการพัฒนาเข้าสู่อาชีพ การพัฒนาการประกอบอาชีพ จนสามารถประกอบอาชีพนักเขียนสารคดีอิสระได้อย่างต่อเนื่อง

2. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการถ่ายทอดทางสังคม

2.1 แนวคิดการถ่ายทอดทางสังคม (Socialization)

เนื่องจากสังคมมนุษย์มีการรวมอยู่กันเป็นกลุ่ม ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องมี "กระบวนการถ่ายทอดทางสังคม" เพื่อให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ในการใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่น Marvin E.Olsen ได้ให้ความหมายของ "การถ่ายทอดทางสังคม" (The Dushkin, 1974, อ้างถึงใน สุนีย์ ปิยะวรพงศ์, 2534: 11) ดังนี้

"การถ่ายทอดทางสังคมเป็นกระบวนการรวม (Total Process) กระบวนการหนึ่ง ซึ่งเป็นแหล่งที่ปัจเจกบุคคลได้อาศัยพัฒนาบุคลิกภาพของตน และเป็นแหล่งที่เขาอาศัยเรียน หรือฝึกฝนการเป็นสมาชิกของสังคม (Social Actor) กระบวนการนี้รวมไปถึงกระบวนการเรียนรู้ค่านิยม บรรทัดฐาน ความเชื่อ เทคโนโลยี และอาชีพ เป็นต้น"

ในการถ่ายทอดทางสังคมโดยทั่วไปได้มีการแบ่งความมุ่งหมายของการถ่ายทอดทางสังคมเป็น 4 ประการ (สุพิศรา สุภาพ, 2535, 38) คือเพื่อปลูกฝังระเบียบวินัย ปลูกฝังความมุ่งหวัง สอนให้รู้จักบทบาทและทัศนคติต่างๆ และสอนให้มีทักษะ โดยผ่านตัวแทนในการถ่ายทอดทางสังคม (Agencies of Socialization) 6 กลุ่ม คือสถาบันครอบครัว กลุ่มเพื่อน โรงเรียน กลุ่มอาชีพ ตัวแทนศาสนา และสื่อมวลชน

2.2 แนวคิดเรื่องการถ่ายทอดทางอาชีพ (Professional Socialization)

จากแนวทางที่ได้เสนอมานี้ กล่าวได้ว่าการถ่ายทอดทางอาชีพ เป็นกระบวนการถ่ายทอดทางสังคมในด้านการประกอบอาชีพ เพื่อเตรียมให้บุคคลนั้นสามารถเป็นสมาชิกของกลุ่มอาชีพต่อไป

ลักษณะของการถ่ายทอดทางอาชีพ (Professional Socialization Approach) มี 2 ลักษณะ (Simpson, 1979, อ้างถึงใน สุณีย์ ปิยะวรพงศ์, 2534: 12) คือ

1. Induction Approach/ Normative Approach ให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้หรือการถ่ายทอดที่ได้รับจากสถาบันการศึกษาโดยตรง เป็นการถ่ายทอดโดยทางตรงที่ต้องการให้ปฏิบัติอย่างถูกต้อง อย่างไรก็ตาม พบว่าการถ่ายทอดในลักษณะนี้ยังไม่สามารถทำให้ประกอบอาชีพได้อย่างสมบูรณ์

2. Reaction Approach/ Situational Approach เป็นการเรียนรู้ทางอาชีพที่เกิดจากปัจจัยภายในตัวผู้เรียนเอง เช่น มีความสนใจเป็นพิเศษ ถูกควบคุมให้เรียนรู้ ในที่นี้รวมถึงได้รับการถ่ายทอดโดยไม่รู้ตัว เช่น การเลียนแบบจากบุคคลอื่น การรับรู้จากประสบการณ์ต่างๆ เป็นต้น

โดยผ่านตัวแทนทางการถ่ายทอดทางอาชีพ (Agencies of Professional Socialization) ซึ่งได้ให้ความสำคัญกับตัวแทนในการถ่ายทอดไว้ 3 ตัวแทน คือ

1. สถาบันการศึกษา นับเป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอด การฝึกอบรม และวางพื้นฐานด้านอาชีพให้กับบุคคล ซึ่งผู้รับการถ่ายทอดจะได้รับความรู้และทักษะสำหรับการเตรียมตัวเพื่อไปประกอบอาชีพ ตลอดจนการเรียนรู้ถึงบทบาทของอาชีพตามที่สังคมได้กำหนดไว้

2. กลุ่มเพื่อน ในที่นี้หมายถึงกลุ่มเพื่อนเรียน ซึ่งพบว่าเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ทางอาชีพกลุ่มหนึ่ง เช่น ให้ความช่วยเหลือในการเรียนรู้ เป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ กระตุ้นให้เข้าสู่อาชีพ เป็นต้น

3. กลุ่มอาชีพ เมื่อบุคคลผ่านพ้นการศึกษาจากสถาบันการศึกษา และเริ่มประกอบอาชีพบุคคลจะพบเพื่อนร่วมอาชีพ ซึ่งในแต่ละอาชีพจะมีคุณค่าและระเบียบวิธีการปฏิบัติแตกต่างกันไป หากบุคคลต้องการอยู่ในกลุ่มอาชีพจำเป็นต้องเรียนรู้และยอมรับระเบียบวิธีปฏิบัตินั้นไว้ ดังนั้น เพื่อนในกลุ่มวิชาชีพจึงเข้ามาเป็นตัวแทนในการถ่ายทอดคุณค่าและระเบียบวิธีการปฏิบัติในอาชีพ การเป็นสมาชิกในกลุ่มอาชีพใดอาชีพหนึ่งเป็นเวลานาน อาจทำให้บุคคลนั้นมีอุปนิสัยใจคอและทัศนคติตามกลุ่มอาชีพได้ จนกระทั่งกลายเป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพนั้นโดยสมบูรณ์ จากแนวคิดการถ่ายทอดทางอาชีพที่กล่าวว่า สถาบันการศึกษาไม่ใช่ตัวแทนในการถ่ายทอดทางอาชีพที่สมบูรณ์ กลุ่มอาชีพจะเข้ามามีบทบาท กล่าวคือ ในกรณีที่บุคคลไม่เคยได้รับการศึกษาด้านนั้นมาโดยตรง กลุ่มอาชีพจะเป็นตัวแทนในการถ่ายทอดทางอาชีพ โดยการสอน หรือให้คำแนะนำการทำงาน และให้เกิดการเรียนรู้จากการทำงานโดยตรง

ในลักษณะของการเลียนแบบ ในกรณีที่ได้รับการศึกษา กลุ่มอาชีพจะมีบทบาทในการพัฒนาทักษะในการทำงานจนเกิดความชำนาญ เป็นต้น

ในการศึกษา "ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในอาชีพนักเขียนสารคดีอิสระทางสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์" ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเรื่องการถ่ายทอดทางอาชีพมาเป็นแนวทางในการศึกษาว่า ในกระบวนการพัฒนาอาชีพตั้งแต่วัยเด็กจนถึงปัจจุบัน มีปัจจัยใดบ้างที่เกี่ยวข้องกับการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาเข้าสู่อาชีพ และมีปัจจัยใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อการทำงานสารคดีของนักเขียนสารคดีอิสระ ทั้งนี้เพื่อศึกษานหาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในอาชีพนักเขียนสารคดีอิสระโดยรวม

3. แนวคิดผู้ทำการสื่อสารมวลชน

จากรูปแบบการสื่อสารมวลชน ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ คือ ผู้ส่งสาร สาร สื่อ และผู้รับสารนั้น ผู้ส่งสารในกระบวนการสื่อสารมวลชนโดยทั่วไปคือ องค์กรสื่อมวลชน ซึ่งมีบุคคลจำนวนหนึ่งปฏิบัติหน้าที่แทนในการส่งสารผ่านสื่อมวลชนไปยังผู้รับสารซึ่งเรียกว่า "นักสื่อสารมวลชน"

ปรมาะ สตะเวทิน (2539: 25) ได้ให้คำจำกัดความ "นักสื่อสารมวลชน" หมายถึงทั้งผู้ที่ทำงานในองค์กรสื่อมวลชน และผู้ที่ทำงานร่วมกับองค์กรสื่อมวลชนในการผลิตสารขององค์กรสื่อมวลชนเพื่อส่งผ่านสื่อมวลชน อันได้แก่ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และภาพยนตร์ ไปสู่มวลชนผู้รับสาร

Jeremy Tunstall (1970:15) ได้เสนอแนวคิดในการพิจารณาว่าใครคือผู้ทำการสื่อสาร โดยได้พิจารณาจากลักษณะการประกอบภาระกิจหน้าที่ของสถาบันสื่อมวลชน โดย "ผู้ทำการสื่อสารมวลชน" ตามความหมายของ Tunstall หมายถึง ผู้ที่ทำงานในการเลือก การสร้างสรรค์รายการหรือเรื่องราวหรือข่าวสารรูปแบบอื่นๆ ที่ส่งถึงผู้รับสาร ดังนั้น ผู้ทำการสื่อสารมวลชนตามความหมายของ Tunstall จึงได้แก่ บรรดานักหนังสือพิมพ์ ผู้ที่ทำงานในกองบรรณาธิการของนิตยสารต่างๆ ผู้ผลิตรายการ ผู้กำกับการแสดง ผู้กำกับรายการ นักโฆษณา โดยไม่ได้รวมฝ่ายช่างเทคนิค ฝ่ายการเงิน หรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายจัดการอื่นๆ ถึงแม้ว่าผลงานการสื่อสารมวลชนเป็นผลผลิตรวมจำนวนมาก (Mass Product) และการเผยแพร่ผลผลิตยังเป็นในลักษณะ Mass-Distributed ซึ่งทำให้การทำงานในองค์กรสื่อเป็นความพยายามร่วมกันของบุคคลหลายฝ่ายในรูปขององค์กร มิใช่บุคคลเพียงคนเดียว

ในการศึกษาสังคมวิทยาผู้ทำการสื่อสารมวลชน นักสังคมวิทยาได้พยายามกำหนดหลักเกณฑ์ในการวิเคราะห์ 3 ประการ (ขวัญเรือน กิตติวัฒน์, อ้างถึงใน อังคณา รุ่งพรนุรักษ์, 2535:20-22) ดังนี้

1. ลักษณะการประกอบอาชีพการสื่อสารมวลชน (Occupation in Communication)
2. สภาพแวดล้อมในองค์กรของผู้ทำการสื่อสาร (The Communication in Organization Context)
3. ลักษณะการดำเนินงานสื่อสารมวลชน (Communication as Work)

3.1 ลักษณะการประกอบอาชีพการสื่อสารมวลชน

นอกจากแนวคิด "ใครคือผู้ทำการสื่อสารมวลชน" ของ Tunstall แล้ว นักสังคมวิทยายังได้มองลักษณะการประกอบอาชีพของนักสื่อสารมวลชน โดยการพิจารณาถึงความสามารถในการประกอบอาชีพด้วย ทั้งนี้เนื่องจากความสามารถและโอกาสของบุคคลในการเลือกประกอบอาชีพอาจเป็นผลเนื่องมาจากสาเหตุต่างๆ มากมาย มิใช่เพียงลักษณะบุคลิกส่วนตัวของบุคคลเท่านั้น แต่จำเป็นต้องพิจารณาจากองค์ประกอบอื่นด้วย เช่น สภาพแวดล้อมทางสังคม ภูมิหลังทางสังคม ประสบการณ์ เป็นต้น ดังนั้น โอกาสและความสามารถในการประกอบอาชีพของนักเขียนสารคดีอิสระแต่ละท่านอาจเป็นผลมาจากปัจจัยสำคัญ 2 ประการ คือ

1. ภูมิหลังทางสังคม (Social Class Background)
2. เบ้าหลอมหรือแม่แบบในการประกอบอาชีพ (Career Pattern)

ทั้งนี้ ลักษณะภูมิหลังทางสังคม และเบ้าหลอมหรือแม่แบบในการประกอบอาชีพของบุคคลย่อมมีอิทธิพลต่อการแสดงออกถึงบทบาทและหน้าที่ในการประกอบอาชีพนั้น ปัจจัยเหล่านี้จึงมีผลต่อขอบเขตและคุณภาพในการทำงาน รวมทั้งการกำหนดเนื้อหาสาระ และรูปแบบในการแสดงออกผ่านสื่อมวลชน

3.2 สภาพแวดล้อมในองค์กรของผู้ทำการสื่อสาร

จากแนวคิด "ผู้ทำการสื่อสารมวลชน" ที่ได้นำเสนอมากล่าวว่านักสื่อสารมวลชนคือ ผู้ทำงานในองค์กรสื่อมวลชนที่มีความซับซ้อน ดังนั้น การตัดสินใจในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งในการทำงาน จึงไม่สามารถทำได้ตามลำพัง ทั้งนี้ องค์ประกอบต่างๆ ในองค์กรมักเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจก่อนที่จะนำเสนอผลงานออกสู่สาธารณชน ดังนั้น ปัญหาที่มักเกิดกับผู้ทำการสื่อสารมวลชนคือ ความขัดแย้งของบทบาททางสังคม เนื่องจากผู้ทำการสื่อสารมวลชนมีบทบาทหลายบทบาทในขณะ

เดียวกัน และในแต่ละชุดของบทบาทยังประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ มากมาย การปฏิบัติงานจึงต้องคำนึงถึงค่านิยม ความพอใจ การคาดหวัง การพิจารณาของแต่ละฝ่ายมาเป็นตัวกำหนด หากผู้ทำการสื่อสารมวลชนสามารถทำให้เกิดความสอดคล้องของแต่ละฝ่ายที่เกี่ยวข้องในองค์กรสื่อได้มากเท่าไร การปฏิบัติบทบาทตามหน้าที่ก็จะยิ่งสัมฤทธิ์ผลมากขึ้นเท่านั้น ทั้งนี้เป็นผลเนื่องจากสภาพแวดล้อมในขณะนั้น

3.3 ลักษณะการดำเนินงานสื่อสารมวลชน

คือการพิจารณาลักษณะการทำงานของนักสื่อสารมวลชน นักสังคมวิทยาพบว่ามีบางอย่างเกิดขึ้นกับการทำงานของผู้ทำการสื่อสาร และผลผลิตที่เกิดขึ้นจากการทำงานนั้นได้รับอิทธิพลหรือแรงผลักดันจากปัจจัยใด นอกจากนี้การทำงานของนักสื่อสารมวลชนเกิดจากการเรียนรู้งานด้วยตนเอง โดยได้รับการถ่ายทอดทางวิชาชีพมาจากหน่วยงานที่ทำอยู่ หรือได้รับการถ่ายทอดมาจากเพื่อนร่วมงาน กล่าวโดยสรุปพบว่างานที่นักสื่อสารมวลชนตัดสินใจปฏิบัตินั้นต้องเกิดจากความพอใจในงาน และนโยบายของหน่วยงานเป็นพื้นฐาน

ในการศึกษา “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในอาชีพนักเขียนสารคดีอิสระทางสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์” ผู้วิจัยได้นำแนวคิดผู้ทำการสื่อสารมวลชน มาเป็นแนวทางในการศึกษาลักษณะการทำงานของนักเขียนสารคดีอิสระ ทั้งในฐานะผู้ทำงานอิสระ และในฐานะนักสื่อสารมวลชน ซึ่งเป็นผู้ทำงานร่วมกับองค์กร โดยให้เห็นภาพรวมของลักษณะการทำงานของนักเขียนสารคดีอิสระในประเทศไทย โดยการศึกษาหาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสามารถและโอกาสในการประกอบวิชาชีพ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์ผลงานเพื่อเผยแพร่สู่สาธารณชน และลักษณะการดำเนินงานของนักเขียนสารคดีอิสระ

4.แนวคิดวิชาชีพนิยม (Professionalism)

การศึกษาในแนววิชาชีพนิยมเป็นการศึกษาที่เน้นหนักในเรื่องลักษณะของการทำงานโดยผู้ประกอบวิชาชีพอย่างเป็นทางการ และลักษณะเฉพาะขององค์กรที่ผู้ประกอบวิชาชีพปฏิบัติงานอยู่ โดยแต่ละองค์กรต่างมีแหล่งทรัพยากรที่มีลักษณะและสภาพแวดล้อมเฉพาะขององค์กร ซึ่งมีอิทธิพลต่อการทำงานของนักวิชาชีพแต่ละบุคคล รวมทั้งมีอิทธิพลต่อรูปแบบความสัมพันธ์กับผู้ที่เกี่ยวข้องในการทำงาน

Burns (1977, อ้างถึงใน ศิริชัย ศิริกายะ และ กาญจนา แก้วเทพ, 2531) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการทำงานของ บีบีซี ซึ่งนำไปสู่ประเด็นที่มีการศึกษากันต่อมา คือ

1. แนวคิดด้านวิชาชีพนิยมในการทำงานสื่อสารมวลชน (Professionalism in Broadcasting)
2. แนวคิดที่เป็นทางเลือกในการทำงาน ซึ่งเป็นผลจากการสร้างรูปแบบการทำงานจากแหล่งทรัพยากรแหล่งหนึ่ง เพื่อกำหนดการประกอบอาชีพ

ในด้านวิชาชีพนิยมในการทำงานสื่อมวลชน Burns พบทัศนคติสำคัญ 3 ประการ ในการประกอบอาชีพ คือ

1. การมีความจงรักภักดี ซื่อสัตย์อย่างสูงต่อจุดมุ่งหมายขององค์กร (traditional goal) ในการแพร่กระจายข่าวสาร โดยเป็นการปฏิบัติงานเพื่อรักษา "มาตรฐาน" ดังกล่าว ซึ่งเป็น "อุดมการณ์ทางวิชาชีพ" อย่างเป็นทางการ
2. การทำงานเพื่อสนองความต้องการของตนเอง ที่เป็นอุดมการณ์ในการประกอบวิชาชีพของแต่ละบุคคล ซึ่งทำเพื่อจุดประสงค์ใต้นั้นขึ้นอยู่กับ "จุดแห่งอุดมการณ์ทางวิชาชีพ" ของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกัน บางคนทำเพื่อ "สมัครเล่น" บางคนทำ "อย่างจริงจัง"
3. มีการตัดสินใจการทำงานหรือถูกวิพากษ์วิจารณ์จากเพื่อนร่วมวิชาชีพ คือ ในการทำงานของสื่อมวลชน "สถาบันสื่อมวลชน" จะเป็นผู้ดูแลสมาชิกให้ปฏิบัติงานให้เหมาะสม เนื่องจากเป็นบทบาทที่มีความรับผิดชอบเช่นเดียวกับวิชาชีพอื่น ในบางครั้งสมาชิกในวงการสื่อมวลชนจึงต้องละทิ้งลักษณะเฉพาะของแต่ละคนไป เพื่อให้เกิดการรวมตัวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการปฏิบัติงาน จนก่อให้เกิดความชำนาญในวิชาชีพ

ในการศึกษา "ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในอาชีพของนักเขียนสารคดีอิสระทางสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์" ผู้วิจัยได้นำแนวคิดทางด้านวิชาชีพนิยมมาเป็นแนวทางในการศึกษาหาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดในการทำงานสารคดี และจุดมุ่งหมายส่วนบุคคลในการประกอบวิชาชีพนักเขียนสารคดีอิสระ ซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพตามแนวทางของตน และมีอิทธิพลต่อ "มาตรฐาน" และ "คุณภาพ" ผลงานของนักเขียนแต่ละท่าน

5. แนวคิดเกี่ยวกับงานสารคดี

เนื่องจากแนวคิดเกี่ยวกับงานสารคดีที่มีปรากฏอยู่เกือบทั้งหมด เป็นแนวคิดการเขียนสารคดีทางสื่อสิ่งพิมพ์ ในการศึกษาคั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับงานเขียนในสื่อสิ่งพิมพ์มาเป็น

แนวทางในการทำความเข้าใจลักษณะการทำงานสารคดีทั้งทางสื่อสิ่งพิมพ์ และนำมาประยุกต์ในการทำความเข้าใจลักษณะการทำงานทางสื่อโทรทัศน์เพื่อให้เห็นภาพรวมลักษณะการทำงานสารคดีอิสระ ซึ่งแตกต่างจากการทำงานเขียนรูปแบบอื่น ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเข้าใจต่อประเด็นการศึกษาให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

การนำเสนองานสารคดีทุกรูปแบบในประเทศไทย ได้พัฒนามาจากแนวคิดพื้นฐานของการเขียนสารคดี คือการนำเสนอสาระ ความรู้ และความเพลิดเพลิน ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านในวงการสารคดีได้ให้ความหมายคำว่า "สารคดี" ไว้หลากหลาย อาทิ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ปีพุทธศักราช 2525 ระบุว่า "สารคดี" หมายถึงเรื่องที่ยืนยันจากเค้าความจริง ไม่ใช่จากจินตนาการ

หม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2517) ให้ความหมายเกี่ยวกับสารคดีว่า "งานเขียนที่ไม่มีตัวละครสมมติ สารคดีถึงแม้ว่าจะเป็นงานเขียนที่ผู้เขียนมีเจตนาจะให้ความรู้แก่ผู้อ่าน แต่ก็พึงเล็งจะให้ความพึงพอใจอันเกิดจากการประกอบรูป ประกอบแบบ พงษ์เล็งการเลือกเฟ้นใช้ถ้อยคำในภาษาทำให้เกิดอารมณ์ตามสมควร งานเขียนที่พึงเล็งเชิงความรู้ พงษ์เล็งจะสอนโดยไม่คำนึงถึงอารมณ์ ไม่ถือเป็นสารคดี เป็นหนังสือความรู้หรือหนังสือวิชาการ"

เปลื้อง ณ นคร (2514, อ้างถึงใน ประสิทธิ์ กาพย์กลอน, 2518: 280) บรรยายเกี่ยวกับสารคดีว่า "...แม้ข้อเขียนจะได้แสดงแนวคิดข้อธรรมะ คำสอนอย่างใดอย่างหนึ่งก็ดี ก็ต้องเคลือบสิ่งเหล่านี้ไว้โดยเนื้อเรื่องและสำนวนโวหารอันคมคายชวนอ่าน ให้อ่านสนุกและเพลิดเพลิน"

วิลาศ มณีวัต (2517, อ้างถึงใน ประสิทธิ์ กาพย์กลอน, 2518: 280) กล่าวถึงหน้าที่ของสารคดี คือ

1. ต้องเสนอเรื่องราว
2. ต้องชักนำความคิดของผู้อ่าน จูงใจให้คิดในแนวทางที่ผู้เขียนต้องการ
3. ต้องให้ความบันเทิง ชวนอ่าน

ทั้งนี้ หากประมวลแนวคิดต่างๆ ที่กล่าวมา ทำให้สามารถสรุปคุณลักษณะของสารคดีที่พ้องกับแนวคิดของ Daniel R. Williamson (1975, อ้างถึงใน มาลี บุญศิริพันธ์, 2530: 13) นักเขียนสารคดีในสื่อสิ่งพิมพ์ที่ว่า "คุณลักษณะของสารคดีคือ เรื่องสร้างสรรค์ (creative) บางครั้งมีความเป็นอัตตวิสัย (subjective) เป็นข้อเขียนที่มุ่งให้ความบันเทิง และให้ข่าวสาร (informative) เกี่ยวกับเหตุการณ์ปัจจุบัน สถานการณ์หรือแง่มุมชีวิตที่น่าสนใจแก่ผู้อ่าน" งานเขียนสารคดีแต่ละชิ้นจะให้ข่าวสาร ความรู้ ความเพลิดเพลิน หรือมีบทบาทต่อผู้รับสารมากเพียงใดย่อมขึ้นกับความสามารถของผู้เขียน

ในการนำเสนอเรื่องราวได้อย่างมีวรรณศิลป์และน่าสนใจตั้งแต่ต้นจนจบ ตลอดจนโอกาสที่นักเขียนสารคดีจะสามารถสื่อสารให้ถึงผู้รับสารได้

ในประเด็นคุณลักษณะของนักเขียนสารคดี มาลี บุญศิริพันธ์ (2530:119) ได้สรุปไว้ว่านักเขียนสารคดีจำเป็นต้องสร้างสมความรู้ประสบการณ์อย่างกว้างขวาง ทั้งในด้านประสบการณ์ส่วนตัว และทักษะการเขียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสื่อและคุณลักษณะของผู้รับสาร ซึ่งข้อมูลส่วนนี้มีบทบาทช่วยให้ผู้เขียนมีเป้าหมายในการผลิตผลงานอย่างชัดเจน และทำให้ผู้เขียนสามารถเลือกเรื่องและภาษาให้เหมาะสมกับความสามารถในการรับสารของผู้รับสารได้อย่างแม่นยำ และน่าสนใจยิ่งขึ้น

จากแนวคิดดังกล่าว จึงสามารถแยกองค์ประกอบในการทำงานของนักเขียนสารคดีโดยทั่วไปได้เป็น 2 ส่วนคือ ปัจจัยภายในของนักเขียนอิสระ ได้แก่ ประสบการณ์ส่วนตัว ความสามารถในการทำงานสารคดีของนักเขียนแต่ละท่าน และปัจจัยภายนอก ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสื่อและคุณลักษณะของผู้รับสาร ซึ่งแนวคิดนี้สามารถนำมาทำความเข้าใจในการศึกษาการทำงานของนักเขียนอิสระทางสื่อโทรทัศน์ได้เช่นกัน โดยมีรายละเอียดในส่วนที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

5.1 แนวคิดเกี่ยวกับการเขียนสารคดี

5.1.1 โครงสร้างงานเขียนสารคดี

องค์ประกอบสำคัญในการเขียนสารคดีมี 8 ประการ ดังนี้ (ทวีศักดิ์ ญาณประทีป, 2535: 27)

- ความชัดเจน (Perspicuity) คืออ่านแล้วเข้าใจง่ายว่าเขียนเรื่องใดไม่คลุมเครือ ซึ่งเป็นองค์ประกอบในด้านการใช้ภาษา
- ความเรียบง่าย (Simplicity) คือการใช้ถ้อยคำที่เข้าใจง่ายแต่กระทบความรู้สึกของผู้อ่าน
- ความกระชับ (Brevity) คือการใช้คำน้อยแต่ได้ใจความชัดเจนและมีน้ำหนัก นักเขียนสารคดีเลื่องชื่อท่านหนึ่งกล่าวไว้ว่า "ถ้าแสดงความคิดให้เข้าใจได้ด้วยคำเพียง 5 คำ การใช้คำถึง 10 คำ นับเป็นการสูญเสียเปล่า"
- ความประทับใจ (Impressiveness) เกิดจากการใช้ถ้อยคำเร้าความรู้สึกผู้อ่าน เกิดจากการเน้นคำ การเรียงลำดับประโยค คำที่ใช้ทำให้เกิดภาพพจน์ เป็นต้น

- ความไพเราะ (Euphony) คือการเลือกใช้ถ้อยคำหลากหลายคำ เพื่อให้เกิดเสียงราบรื่นไพเราะหู

- การสร้างภาพ (Picturesqueness) คือการเรียบเรียงถ้อยคำให้ราบรื่นไพเราะ และทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพตามที่คุณเขียนแสดงไว้

- โครงสร้างของประโยค (Structure of Sentences) คือการเรียงลำดับที่ของวลีและประโยคต่างๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันระหว่างผู้เขียนและผู้อ่านทุกคน

- โครงสร้างของย่อหน้า (Structure of paragraph) คือสิ่งที่ควรระลึกในการเขียนย่อหน้า คือแต่ละย่อหน้าต้องมีใจความสำคัญเพียงประการเดียว เมื่อจะกล่าวถึงใจความสำคัญประการอื่นให้ขึ้นย่อหน้าใหม่

5.1.2 เทคนิคการเขียนสารคดี

ข้อเขียนในหนังสือพิมพ์ นิตยสาร และสื่อต่างๆ เป็นงานเขียนสร้างสรรค์ที่ให้ความสำคัญในการสื่อความคิดถึงคนทั่วไป ผู้เขียนจึงจำเป็นต้องตระหนักถึงการใช้ภาษาเป็นเครื่องมือให้เกิดประสิทธิภาพในการสื่อสารมากกว่าจะมุ่งความสวยงามทางภาษาหรือความรอบรู้ของผู้เขียน ทั้งในเชิงวิชาการและการใช้ภาษา

จากงานวิจัยของ Rudolf Flesh และ Robert Gunning (1940; 1968, อ้างถึงใน มาลี บุญศิริพันธ์, 2535: 111-113) ได้ศึกษาประสิทธิภาพของงานเขียนที่ได้รับความนิยมมากที่สุดทางสื่อมวลชน โดยใช้มาตรวัดความชัดเจน ความเข้าใจ ความอ่านง่ายของเนื้อหา ซึ่งได้สรุป "ความน่าอ่าน" ของงานข้อเขียนเพื่อความเข้าใจสำหรับบุคคลทั่วไป คือ

1. การใช้ประโยคสั้นกระชับมีประสิทธิภาพมากกว่าการใช้ประโยคยาวเยิ่นเย้อ
2. การใช้คำสั้นๆ มีประสิทธิภาพมากกว่าคำยาวๆ
3. การใช้ภาษาธรรมดาที่คุ้นเคยอยู่แล้วดีกว่าการใช้ภาษาที่ไม่คุ้นเคย
4. การกล่าวถึงสิ่งที่เป็นสามัญปฎุชน เช่น กล่าวถึงคนรู้จัก ความเป็นกันเองจะทำให้ผู้อ่านให้ความสนใจและรับรู้เรื่องราวได้ดีกว่า

จากผลงานวิจัยดังกล่าว สามารถสรุปองค์ประกอบของภาษาที่ทำให้เกิด "ความน่าอ่าน" ในการเขียนสารคดี ดังนี้

- ความถูกต้อง (Accuracy)
- ความชัดเจน (Clarity)

- ความรวดเร็ว (Quickness)
- ความสมบูรณ์ (Completeness)
- ความน่าสนใจ (Interest) ซึ่งมักเกี่ยวข้องกับความสนใจในเรื่องของมนุษย์ด้วยกัน

5.1.3 ขั้นตอนการเขียนสารคดี

วิลาศ มณีวัต (2517, อ้างถึงใน ประสิทธิ์ ภาพยกลอน: 2518, 280) นักเขียนสารคดี นักเขียนบทความอาวุโส ได้แบ่งขั้นตอนในการเขียนสารคดีออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. ระยะเวลาเตรียมตัว เป็นขั้นการหาข้อมูล ซึ่งเป็นระยะที่สำคัญที่นักเขียนต้องอ่านต้องสัมภาษณ์ ต้องศึกษาของจริงเพื่อค้นหาหลักฐานประกอบสารคดี
2. ระยะเวลาเขียน ต้องขึ้นต้นให้น่าสนใจ เป็นการเรียกร้องความสนใจของผู้อ่าน
3. เนื้อหา ต้องเป็นข้อเท็จจริงสมบูรณ์ ไม่ยากต่อการเข้าใจ และในการเขียน นักเขียนต้องมองให้ทุกแง่ทุกมุม และนำเสนออย่างรอบด้าน
4. วิธีเขียน ถ้าจะเขียนลงนิตยสารใด นักเขียนควรศึกษานิตยสารนั้นว่ามีลักษณะแนวโน้มอย่างไร และต้องเขียนให้เข้าใจง่าย ชวนอ่านชวนสนใจให้ติดตาม ไม่ใช่ภาษารุงรัง เขียนแล้วต้องแก้แล้วแก้อีกมิใช่เขียนครั้งเดียวใช้ได้เลย

5.2 แนวคิดองค์ประกอบในการเลือกเรื่องของบรรณาธิการ

โดยทั่วไปเรื่องที่ลงตีพิมพ์ทางสื่อสิ่งพิมพ์ที่มาจากแหล่งสำคัญ 2 แหล่ง คือเรื่องจากนักเขียนภายในกองบรรณาธิการ และเรื่องจากนักเขียนนอกกองบรรณาธิการ ซึ่งมีบรรณาธิการเป็นผู้รับผิดชอบในการดูแลการทำงานของนักเขียนให้เป็นไปตามแนวนโยบายของสื่อ ดังนั้น สำหรับนักเขียนสารคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเขียนสารคดีอิสระ นอกจากความเชี่ยวชาญในการใช้ภาษาเพื่อสื่อความหมายแล้ว ความสำเร็จของการเขียนสารคดียังขึ้นกับความรู้เกี่ยวกับสื่อที่จะเผยแพร่ผลงานสารคดีด้วยการศึกษาข้อมูลบางประการเกี่ยวกับสื่อจึงถือเป็นเทคนิคสำคัญในการบ่งชี้ว่าเรื่องที่เขียนขึ้นจะมีโอกาสได้เผยแพร่ผ่านสื่อหรือไม่

องค์ประกอบในการพิจารณาเลือกสรรเรื่องเพื่อลงตีพิมพ์ของบรรณาธิการที่นักเขียนควรทราบมีดังนี้ (มาลี บุญศิริพันธ์, 2535: 116-118)

5.2.1 ประเภทของสื่อสิ่งพิมพ์

5.2.2 นโยบายและวัตถุประสงค์ของสิ่งพิมพ์

5.2.3 กลุ่มผู้อ่านเป้าหมาย

5.2.4 เอกลักษณะเฉพาะตัวของสิ่งพิมพ์

5.2.5 แนวเนื้อหาของสิ่งพิมพ์

5.2.1 ประเภทของสื่อสิ่งพิมพ์

ประเภทของสิ่งพิมพ์เป็นตัวบ่งชี้ถึงคุณลักษณะของเนื้อหาภายในว่า ควรเป็นแนวทางเป็นอย่างไร ดังนั้น สิ่งที่นักเขียนควรพิจารณา คือ

- เป็นสิ่งพิมพ์ชนิดใด เช่น หากเป็นหนังสือพิมพ์เป็นประเภทเฟื่องปริมาณ (Popular Newspaper) หรือประเภทเฟื่องคุณภาพ (Quality Newspaper) เป็นหนังสือพิมพ์ส่วนกลางหรือส่วนท้องถิ่น
- ระยะเวลาการออกหนังสือ คือออกรายวัน รายสัปดาห์ รายปักษ์ หรือรายเดือน
- หากเป็นนิตยสาร เป็นนิตยสารประเภททั่วไปหรือนิตยสารเฉพาะกลุ่ม

5.2.2 นโยบายและวัตถุประสงค์ของสิ่งพิมพ์

เป็นตัวกำหนดแนวทางการพิจารณาคัดเลือกเนื้อหาของสื่อสิ่งพิมพ์ทุกประเภท เช่น หนังสือที่มีนโยบายมุ่งให้ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ ย่อมมีน้ำหนักในการนำเสนอเรื่องเชิงวิทยาศาสตร์มากกว่าเรื่องความบันเทิง การให้ความสำคัญต่อนโยบายของหนังสือที่จะลงพิมพ์ช่วยให้ข้อเขียนมีคุณค่าเหมาะสมกับกลุ่มผู้อ่าน

5.2.3 กลุ่มผู้อ่านเป้าหมาย

สิ่งพิมพ์ทุกประเภทไม่ว่าจะมีนโยบายและวัตถุประสงค์อย่างไรย่อมต้องกำหนดกลุ่มเป้าหมายไว้ก่อนเสมอ เพื่อจัดทำเนื้อหาให้สอดคล้องกับความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย โดยทั่วไปหนังสือพิมพ์และนิตยสารจะกำหนดกลุ่มเป้าหมายเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มเป้าหมายหลักและกลุ่มเป้าหมายรอง ในการจัดทำเนื้อหา บรรณาธิการจะคำนึงถึงความสนใจของกลุ่มเป้าหมายหลักก่อนและตามด้วยกลุ่มเป้าหมายรอง ซึ่งข้อมูลประกอบการพิจารณาความสนใจที่ใช้อยู่ทั่วไปได้แก่ การศึกษา รสนิยม การครองชีพ ทัศนคติ ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม

5.2.4 เอกลักษณะเฉพาะตัวของสิ่งพิมพ์

สิ่งพิมพ์แต่ละประเภท แต่ละฉบับ ย่อมมีบุคลิกลักษณะเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง แม้เป็นนิตยสารสำหรับผู้หญิงเหมือนกัน แต่นิตยสารแต่ละฉบับมักมีบุคลิกเฉพาะที่แตกต่างกัน เช่น มีวิธีการ

นำเสนอข่าวสารแตกต่างกันในเนื้อหาสาระเรื่องเดียวกัน ความแตกต่างเกิดจากแง่มุม สำนวน ภาษา รูปแบบ ตลอดจนเทคนิคการเสนอเรื่อง เอกลักษณะเฉพาะตัวของสื่อสิ่งพิมพ์ แม้ไม่ใช่องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดเรื่องของสารคดีโดยตรง แต่เป็นแนวทางสำหรับผู้เขียนสารคดีว่าควรให้ความสำคัญต่อการเขียนของตนในแนวทางใด จึงจะเหมาะสมกับสิ่งพิมพ์นั้น เช่น ใช้ภาษาหรือท่วงท่า เพิ่มข้อมูลที่มีสาระ เป็นต้น การศึกษาเอกลักษณะเฉพาะตัวนี้ นอกจากผู้เขียนจะพิจารณาด้วยตนเองแล้วยังควรหาโอกาสพูดคุย แลกเปลี่ยนข้อมูลกับบรรณาธิการหรือผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้มโนภาพและความต้องการของสิ่งพิมพ์ให้ชัดเจนขึ้น

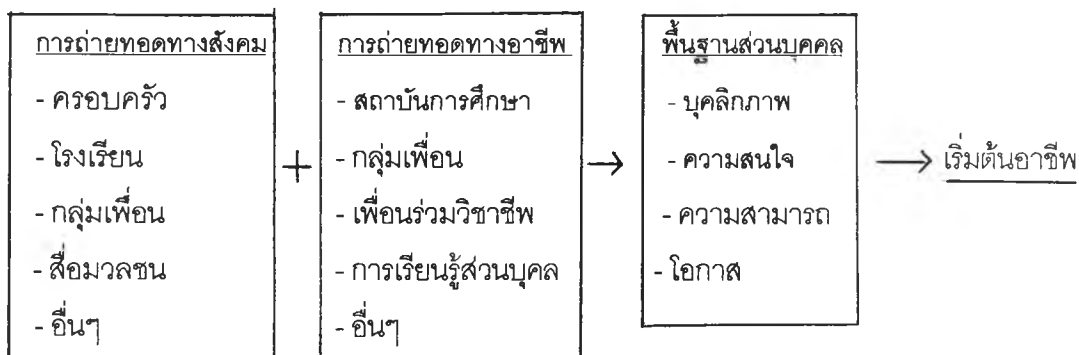
5.2.5 แนวเนื้อหาของสิ่งพิมพ์

เมื่อทราบประเภทสื่อสิ่งพิมพ์ นโยบายและวัตถุประสงค์ของสิ่งพิมพ์ กลุ่มเป้าหมาย และเอกลักษณะเฉพาะตัวของสิ่งพิมพ์แล้ว ข้อมูลเหล่านี้จะเป็นปัจจัยสะท้อนลักษณะแนวเนื้อหาทั้งหมด นอกจากนี้ บุคลิกและรสนิยมส่วนตัวของเจ้าของสื่อ หรือผู้รับผิดชอบในกองบรรณาธิการ เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่สะท้อนให้ปรากฏทางรูปลักษณะแนวเนื้อหาของสิ่งพิมพ์ด้วย บุคลิกและรสนิยมส่วนตัวเหล่านี้ได้แก่ ความพิถีพิถันในการเลือกเรื่อง ความเอาใจใส่ในสำนวนภาษา ความสามารถทางเทคนิคการผลิต

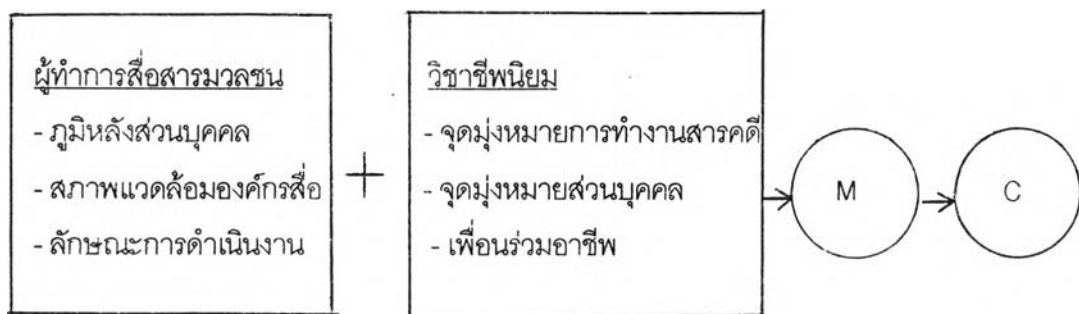
ในการศึกษา “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในอาชีพนักเขียนสารคดีอิสระทางสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์” ผู้วิจัยได้นำแนวคิด “การเขียนสารคดี” และ “องค์ประกอบในการเลือกเรื่องของบรรณาธิการ” มาเป็นแนวทางในการทำความเข้าใจลักษณะการทำงานสารคดี ซึ่งแตกต่างจากการทำงานเขียนรูปแบบอื่น ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเข้าใจกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานของนักเขียนสารคดีอิสระว่ามีปัจจัยใดบ้างที่นักเขียนสารคดีอิสระต้องคำนึงถึง จึงสามารถสร้างสรรค์ผลงานออกมาให้ตรงกับความต้องการขององค์กรสื่อ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดในการเผยแพร่ผลงานของนักเขียนสารคดีอิสระสู่สาธารณชน

โดยภาพรวมในการศึกษา “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในอาชีพนักเขียนสารคดีอิสระทางสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์” ทั้งหมดที่ได้นำเสนอมา ผู้วิจัยได้นำแนวคิดและทฤษฎีทั้ง 5 แนวคิดดังกล่าวมาเป็นแนวทางในการศึกษากระบวนการพัฒนาอาชีพ และทำความเข้าใจถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาอาชีพนักเขียนสารคดีอิสระ โดยสามารถประมวลเป็นแนวคิดในการศึกษาในขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

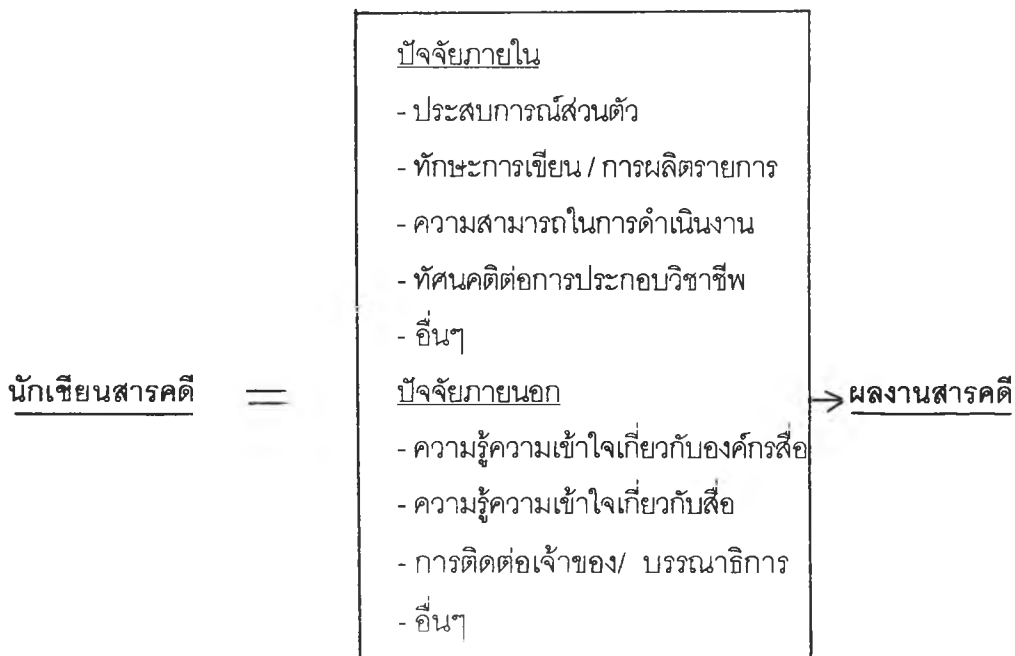
ขั้นที่ 1 กระบวนการพัฒนาเข้าสู่อาชีพนักเขียนสารคดีอิสระ

ขั้นที่ 2 ช่วงการพัฒนาอาชีพนักเขียนสารคดีอิสระ

ขั้นที่ 3 ช่วงการรักษาสถานภาพทางอาชีพ

จากการประมวลแนวคิดดังกล่าว จึงนำไปสู่ข้อสันนิษฐานในการศึกษานี้ว่า ผู้ที่สามารถเข้าสู่อาชีพนักเขียนสารคดีอิสระได้ต้องมีปัจจัยเกื้อหนุนบางประการ ทั้งที่เป็นปัจจัยส่วนบุคคล เช่น ความสนใจ ความสามารถ ลักษณะบุคลิกภาพและอุปนิสัย และปัจจัยอื่นที่เอื้อให้เข้าสู่อาชีพ แม้เมื่อเข้าสู่อาชีพได้แล้ว การทำงานสารคดีอิสระยังมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายประการที่มีอิทธิพลต่อการทำงานของนักเขียนสารคดีอิสระ เนื่องจากการทำงานสารคดีต้องเกี่ยวข้องกับองค์กรสื่อมวลชน ซึ่งมีโครงสร้างซับซ้อนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้น นอกจากความสามารถเฉพาะตัวในการสร้างสรรค์ผลงานแล้ว นักเขียนอิสระจึงจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในลักษณะการทำงานสื่อมวลชน มีความสามารถในการทำงานร่วมกับองค์กรสื่อมวลชน ตลอดจนการมีทัศนคติที่ดีในการประกอบวิชาชีพ จึงทำให้นักเขียนสารคดีสามารถยึดการเขียนสารคดีอิสระเป็นอาชีพได้อย่างต่อเนื่อง

ผลจากการศึกษา "ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในอาชีพนักเขียนสารคดีอิสระทางสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์" ครั้งนี้ ผู้วิจัยคาดหวังว่า ผู้วิจัยจะเข้าใจถึงกระบวนการพัฒนาอาชีพของนักเขียนสารคดีอิสระตั้งแต่วัยเด็กจนถึงปัจจุบัน ว่ามีปัจจัยใดบ้างที่เกี่ยวข้อง ปัจจัยเหล่านั้นเกี่ยวข้องอย่างไร และนักเขียนสารคดีอิสระมีวิธีการจัดการปัจจัยเหล่านั้นอย่างไร จึงทำให้นักเขียนสามารถประกอบอาชีพนักเขียนสารคดีอิสระได้ นอกจากนั้น ผู้วิจัยยังหวังว่าข้อมูลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจในอาชีพนักเขียนสารคดีอิสระ ในการเป็นข้อมูลพื้นฐานในการสำรวจและเตรียมความพร้อมก่อนตัดสินใจเลือกอาชีพต่อไป